

liturgiji, kako je vrši svećenik, uključivši ponajpače i sv. misu, obnovu crkvenog pjevanja i crkvene umjetnosti. Episkopat će, u sporazumu sa Sv. Stolicom i nadležnom koncilskom komisijom, na osnovu brižnog studija, prilagoditi koncilske odredbe i direktive regionalnim prilikama i potrebama. Mi ćemo svećenici, i kao liturgi, prestati biti odijeljeni od naših vjernika. Vršit ćemo službu Božju u duhu i istini, s razumijevanjem i ljubavlju, a ne samo ceremonijozno i formalno. Vjernici će svjesno i radosno, zajedno s nama, davati hvalu Bogu doživljavajući milosti što ih one sadržavaju i pružaju.

Put do ostvarenja ovog programa, kako ga je pred 50 i 60 godina zamislio sv. Pija X, i kako ga želi provesti II Vatikanski koncil, nije ni kratak ni lagan. Ali, ako i u najčednijem obliku, treba u duhu koncilskih zaključaka i prema direktivama naših biskupa, što prije početi. Početi, dopustite mi, draga braćo svećenici, da to na kraju života kažem, početi od nas samih. Za svakoga nas bit će to nova briga i nov posao. Ali i nov, neslućeno lijep i potresan doživljaj. Kad sam pred tridesetak godina pohadao Klosterneuburg, središte liturgijskog pokreta kako ga je provodio nezaboravni p. Pius Parsch OSA, mnogi su vjernici i svećenici sa svih strana svijeta, na koru stare crkve sv. Gertrude, gdje je bilo mjesto određeno za goste, plakali od uzbuđenja prisustvujući pjevanoj misi kako ju je dolje u crkvi služio p. Pius. Mnogi su mi svećenici, mnogo stariji od mene, rekli tom prilikom da su prvi put doživjeli misu i shvatili njezino značenje. P. Pius išao je svojim putem, uz tihi pristanak svojih poglavara i bečkog kardinala. Nije se mnogo obazirao na šumu zastarjelih rubrikâ. Mi ga, dakako, u ovom ne ćemo slijediti: držat ćemo se onoga što je već rekao koncil i što će nam reći naši biskupi. Uza sve to, ne govorimo li formalno-juridički, nego stvarno, meritorno, tada ne možemo ne vidjeti da je to put nesamo sv. Pija X, nego i put p. Pija Parscha. I svih onih, svećenikâ i vjernikâ, koji su željeli da liturgija ne bude mrtva okamina, nego središte života svećenstva i vjernikâ, cijele Kristove Crkve.

Dr Dragutin Kniewald

ŠE O SODELOVANJU.

Liturgična konstitucija (Lk), objavljena ob koncu drugoga zasedanja II. vaticanskoga koncila dne 4. dec. 1963, napove-

duje temeljito obnovo sv. bogoslužja. Obnova se bo izvedla postopoma, kolikor bodo pripravljene duše, da jo sprejmejo.

Osrednja točka obnove je opozorila na velikonočno skrivnost, na odrešilno delo, ki ga je Kristus izvršil s svojim blaženim trpljenjem, vstajanjem od mrtvih in slavnim vnebohodom. Liturgija, zlasti evharistična skrivnost, to delo oznanja in izvršuje. Lk zato daje splošna navodila za sodelovanje vernikov pri liturgiji, da bi se tako v čim večji meri udeleževali sadov odrešenja. Obnova želi »olajšati« (čl. 50) sodelovanje vernikov. Zato daje Lk narodnemu jeziku v liturgiji velike koncesije. Pod istim vidikom napoveduje tudi celotno revizijo liturgičnih knjig in liturgičnih obredov.

Sodelovanje vernikov je v katoliški Cerkvi sedaj bogoslužni zakon in mora postati praksa povsod in zlasti pri nedeljskih mašah (čl. 49). Občestveno obhajanje sv. obredov in posebej evharistične daritve in sv. zakramentov ima prednost pred posamičnim in zasebnim obhajanjem (čl. 27).

Osnove sodelovanja. Sodelovanje vernikov pri božji službi je za starejšo generacijo vernikov novost, kateri se zaradi konservativnosti v verskem življenju ne bo lahko privaditi. Satrejši ljudje v svoji mladosti kaj podobnega po cerkvah niso videli. Vajeni so videti duhovnika pri oltarju, ki mu sicer dvorijo strežniki, sam pa tiho moli. Pevci na koru prepevajo svoje pesmi, ki z dogajanjem na oltarju navadno nimajo nobene veze. Verniki po cerkvi, če so pevci, poslušajo petje, ostali pa se po svoje zaposlujejo: ali molijo iz molitvenika starejšega datuma, ki je zložen v slogu p. Martina Cohema, ali opravljajo razne ljudske pobožnosti, ali pa mašo gledajo in poslušajo, ne da bi pri tem posegali v dejanje, ki se pred njimi dogaja.

Temu se ne smemo čuditi. Katehetična vzgoja jih k temu ni navajala. Zato v verski zavesti starejše generacije ni živela resnica, ki terja sodelovanje. Evharistična liturgija je bila z malimi izjemami ista kot danes. Imela je obliko dialoga med duhovnikom in verniki, mašne molitve so bile zložene večinoma v prvi osebi množine, v kanonu je duhovnik parkrat omenil, da ne daruje sam, ampak z njem vred daruje tudi božja družina, sveto ljudstvo božje, vsi okrok stoječi. Toda klub temu so evharistično daritev imeli, saj praktično, za izključno opravilo duhovnika. Resnica namreč, da liturgična opravila izvršuje Kristus-duhovnik s svojim skrivnostnim telesom, ni živela v zavesti krščanskih vernikov. Prebrest

je morala razburkano valovanje duhovnih tokov, zato je vtonila v morju pozabe. Zasenčilo jo je morda tudi dejstvo, da duhovnik pred oltarjem ni samo namestnik Jezusa Kristusa ampak je tudi predstavnik vernega ljudstva pred Bogom in zato niso imeli za potrebno, da bi ljudstvo dejavno posegalo v liturgična opravila.

Resnica je bibličnega izvora in ne samo plod teološke spekulacije. Poveljani Gospod Jezus je po prihodu Sv. Duha na binkoštni praznik začel graditi svoje skrivnostno telo-Cerkev. S krstom si je tedaj začel in do danes ni nehal pridruževati vernike, svoje skrivnostne ude. Napolnjuje jih s svojim Sv. Duhom, da z njimi vred vrši dela bogočastja in nadaljuje delo odrešenja med vsemi narodi do konca sveta. Poveljani Gospod Jezus, ki v nebesih sedi na božji desnici, na zemlji s svojim skrivnostnim telesom izvršuje duhovniško službo, izvršuje dela božjega češčenja in odrešenja duš.

Potrebna je bila enciklika o sv. bogoslužju *Mediator Dei* z dne 20. nov. 1947, s katero je Pij XII., kot vrhovni učitelj, ponovno opozoril krščanski svet na to resnico: Sv. liturgija je celotno javno bogočastje skrivnostnega telesa Jezusa Kristusa, to je Glave in njenih udov (M. D. t. 20). Resnica se od tedaj pogosto ponavlja v cerkvenih dokumentih. Ponavlja jo tudi Lk: Vsako liturgično opravilo je dejanje Kristusa duhovnika in njegovega telesa Cerkve (čl. 7 in drugi). Ponavljati jo moramo tudi dušni pastirji, spet in spet, v katehezi in homiliji, da resnica spet zaživi v zavesti krščanskih vernikov, če naj jih pridobimo za sodelovanje pri liturgiji.

Okružnica prav tako uči, da so kristjani, udje Kristusa duhovnika, po svoji meri deležni njegovega duhovništva, ki je duhovnih na veke (M. D. t. 87), in da je njihovo sodelovanje pravo liturgično dejanje. Pij XII. skuša v zavest krščanskih vernikov ponovno položiti resnico o splošnem duhovništvu in oživeti njegovo službo. Zato govori o odliki in dostojanstvu, o časti in pravici, in o dolžnosti splošnega duhovništva v skladu z opomini sv. Petra: »Vi ste izvoljen rod, kraljevo duhovstvo, svet narod, pridobljemo ljudstvo« (I Pet 2, 8). Isto uči Lk, samo še z večjo urgenco, ko za nekatere prilike sodelovanje vernikov naravnost ukazuje. V čl. 29 Lk tudi uči, da strežniki, bralci, razlagalci in člani pevskega zbora opravljajo pravo liturgično službo. Zato naj svoje opravilo vršijo z isto iskreno pobožnostjo in urejenostjo, ki taki službi pristoja in kakor je božje ljudstvo od njih zahteva.

Resnica je bila kakor domača v krščanski starodavnosti. Njen duh veje iz starih liturgičnih tekstov prav tako kakor iz spomenikov stare krščanske umetnosti. Pozneje se je skrila za drugimi verskimi resnicami, toda živela je še dalje, a samo kakor iskra pod pepelom. V naši dobi pa je spet zažarela v novi svjetlobi. To pa tudi drugače ne more biti, saj je resnica temeljnega pomena za sodelovanje naših vernikov pri sv. bogosljužu.

V luči te resnice nam ne bo težko doumeti drugo, ki je samo logična posledica prve, da je namreč narava sv. bogoslužja občestvenega in hierarhičnega značaja. Sv. bogoslužje opravlja skupnost Cerkev in ne samo posamezniki. V tej skupnosti je več stopenj kakor je v telesu več udov. Niso pa vse stopnje enake, kakor tudi v telesu niso vsi udje enaki. Vsak ud v telesu in vsaka stopnja v telesu Cerkev ima svojo določeno službo. V resnici vemo iz zgodovine bogoslužja, da se je evharistična liturgija v prvih stoletjih opravljala samo v skupnosti Cerkve, ki se je shajala vsak osmi dan prav v ta namen. Vsak izmed navzočnih cerkvenih stanov je nastopal s svojo, sebi lastno vlogo. Ta stara praksa se je obdržala mnogo stoletij. Prekinila jo je »privatna« maša, pri kateri razen mašnega strežnika ni sodeloval nihče drugi. Bogoslužje je tako obledelo kod občestveno in hierarhično dejanje. Lk pa spet podčrtava njegovo pravo, naravo in njegove bistvene lastnosti.

Cerkev je proti protestantski reformi branila hierarhično duhovništvo, pri tem pa se je nehote prezrlo splošno duhovništvo vernikov. To je bil nadaljni razlog, da je sodelovanje vernikov pri bogoslužju popolnoma zamrlo. Pij XII. je v svoji liturgični okrožnici ponovno opredelil stare pojme hierarhičnega in splošnega duhovništva ter pojma koncelebracije in partipacije (sodelovanja), ki so s prejšnjima v zvezi. Koncelebracija je pravica posvečenih duhovnikov, participacija pa krščenih. Krst namreč vcepi vernike v Kristusovo velikonočno skrivnost, ki je v Cerkvi vedno pričujoča in delujoča, predvsem pa v njenih liturgičnih opravilih (čl. 35, 2).

Liturgične knjige v službi sodelovanja. Liturgične knjige, ki so sedaj v rabi, misal in ritual, so nastale v dobi, se verniki niso več dejavno udeleževali bogoslužja. Pred tem časom so pri obhajanju evharistije uporabljali tri knjige: sacramentarium je uporabljal duhovnik, lectionarium bralci in antiphonarium pevci. Šele v dobi privatne maše so

vse našete knjige združili v eno samo knjigo, v Missale Romanum, ne da bi v njem posebej označilo vloge posameznih udeležnikov. To pa tudi ni bilo treba. V privatni maši, ki so jo v tej dobi uvedli, je vse vloge prevzel duhovnik. Privatna maša je ustvarila sedanji misal.

V novejši dobi smo vernikom priporočali, naj pri maši moljo iz Rimskega misala, ki smo ga jim dali v skrajšani redakciji. To pa ni rešitev v duhu Lk, ki v čl. 28 veli: »Pri bogoslužnih obravilih naj vsakdo dela samo tisto in vse tisto, kar mu gre po naravi stvari in po liturgičnih predpisih«. Zato ni potrebno, celo zgrešeno je v smislu omenjenega člena, če vernike navajamo, naj pri maši berejo iz misala vse molitve, tudi kanon. Vernik pri maši sodeluje, če ob svojem času moli ali poje, kar je njegova vloga, če posluša, če daruje, če v tišini dviga svoje srce k Bogu, predvsem pa če gre k obhajilu.

Lk čl. naroča, naj se pri pregledu liturgičnih knjig skrbno pazi, da bodo rubrike upoštevale delež vernikov. Kaj je delež vernikov? Danes to še ni povsem jasno. Razni liturgiki in razna škofijska navodila za sodelovanje vernikov pri sv. maši se med seboj ne strinjajo glede raznih molitev iz ordinarija maše, kdo je zanje pristojen, da jih moli: ali mašnik sam ali njegovo spremstvo ali verniki. Dvom bo definitivno in avtoritativno rešil napovedani novi misal.

Lk čl. 50 napoveduje revizijo mašnega obreda v tem smislu, da bo celotni mašni obred poenostavljen, da se bodo opustili nekateri obredi, ki so sčasoma nastali kot dvojniki ali pa so jih dodali brez posebne koristi, da bodo dodali nekatere reči iz starodavnosti, ki so se bile izgubile. Revizija mašnega obreda torej ne bo malenkostna, ne bo samo neka izboljšava ali poprava, ampak bo temeljita. Vtis imamo, da te napovedi kažejo v prvi vrsti na zagoneten obred darovanja, ki daritev nekako anticipira. Isti člen veli: »Mašni obred je treba tako spremeniti, da bo bolj jasno viden smisel in medsobojna povezanost delov in da bo olajšano pobožno in dejavno sodelovanje vernikov«. Koncilski očetje torej sami uvidevajo, da je sedanji mašni obred za sodelovanje vernikov preveč zapleten, pretežak, saj je nastal v dobi, ko ljudstvo pri obredu sv. maši ni več sodelovalo. Če torej sodelovanje ne gre, kakor bi želeli, so pač za to razlogi. Upamo, da bo šlo bolje, ko bomo dobili poenostavljeni, prozornejši in lažji obred. Zaradi tega pa ne smemo držati rok križem in čakati nedelavni na novi misal.

Vernike moramo vzgajati k dejavnosti že zdaj! Prebuditi moramo v njih zavest, da je bogoslužje skupno opravilo duhovnikovo in vesnikov.

Koristi sodelovanja. Z liturgično obnovo Cerkev ne bi začela, ako ne bi od nje pričakavala neposrednih pastoralnih koristi. Pričakuje jih z gotovostjo. Prepričana je, da je vnema za gojitev in obnovo sv. bogoslužja previdnostno znamenje božjega vodstva v naši dobi, da je mimohod Sv. Duha v njegovi Cerkvi.

Lk je ena izmed koncilskih pastoralnih instrukcij veljavnih za veseljno Cerkev. Instrukciji bodo postopoma sledila navodila za njeno izvršitev. Dala jih bo pristojna cerkvena oblast. Koristi bodo vidne tedaj, ko se bo instrukcija začela resno izvajati.

Predvsem se liturgija obnavlja z namenom, da bi verniki, ki se bodo liturgije dejavno udeležavali, vedno bolj krščansko živeli (čl. 1), in da bi apostolsko delovali med njimi, ki so zunaj (čl. 3). Liturgija naj napolni Cerkev s Kristusovim Duhom, naj ji vtisne Kristusov duhovni obraz, naj pokaže njeno pristno naravo. Pobožnost vernikov naj se hrani iz Kristusove skrivnosti navzoče v liturgiji (čl. 107). Liturgija naj srca vernikov dviga predvsem k praznikom Gospodovim, čigar zveličavne skrivnosti se med letom obhajajo. Sveti časi naj dobe primernost pred godovi svetnikov, da se bo na ustrezen način obhajal celotni krog zveličavnih skrivnosti. Večji poudarek naj dobi v liturgiji tudi eshatološki moment, pričakovanje drugega Gospodovega prihoda v slavi. Tudi ljudske pobožnosti je treba vskladiti z liturgičnimi časi, da bodo s svetim bogoslužjem v skladu, v nekem smislu iz njega izvirale in ljudstvo k njemu vodile (čl. 13).

Že sv. Pij X. je delal, da ne pozna nobenega boljšega sredstva, ki bi moglo vernike bolj napolniti s Kristusovim Duhom, kot je dejavno udeležba pri liturgiji. Povej s kom se družiš, in jaz ti povem, kdo si. Pregovor ima svojo uporabno vrednost zlasti v liturgiji, saj nikjer bolj kot v liturgiji se družimo in povezujemo k Kristusom.

Dalje smo sodobni kristjani dediči nesrečnega subjektivizma in individualizma, ki je narodom na vseh področjih prinesel mnogo gorja; tudi na verskem. Razbil je v vernikih zavest Cerkve. Cerkev je duhovna velesila, toda ta sila ostane brez moči, dokler zavest Cerkve ne bo ponovno položena v dušo modernega človeka. Liturgična obnova ima v načrtu

tudi to. Lk čl. 41 veli: kršćansko življenje v nekem oziru izvira in zavisi od škofa. Zato naroča, naj se skrbi, da se vse božje ljudstvo polno in dejavno udeležuje istih opravil, zlasti iste evharistije v skupni molitvi in okrog istega oltarja, ki mu predsuđuje škof, obdan od svojega duhovništva in strežnikov. Mutatis mutandis velja isto za župnika, ki je škofov namestnik (čl. 42). V občestvenem obhajanju župnijske nedeljske maše se bo razvila zavest župnijskega občestva, posredno pa tudi zavest Cerkve, saj župnija v nekem oziru predstavlja po vesoljnem svetu razširjeno Cerkev. Pri občestvenem obhajanju evharistije se med kristjani utrjuje vez ljubezni in edinstvi, duše se napolnjujejo z milostjo. V pričakovanju drugega prihoda Kristusovega, ki je z njim povezano vsako obhajanje evharistije, vernikov ne bo zastrupljal posvetni duh, dasiravno bodo zavzeti za napredak v državljanskem življenju in ga bodo po svojih močeh pospešavali tudi sami.

Skušnja uči, da lepo oblikovana božja služba na vernike kar najbolj mogočno in ugodno vpliva. Lepo oblikovana, zlasti po dejavnem sodelovanju, naj bi bila nedeljska služba božja, če naj prinese koristi, ki jih od nje opravičeno pričakujemo.

FILIP KAVČIČ

LITURGIJSKA OBNOVA VATIK. SABORA I OSOBNA POBOŽNOST

Vatikanski je sabor na kraju 2. zasjedanja prihvatio opširan dokumenat u vezi s obnovom liturgije. Prvi je korak učinjen uvodenjem materinskog jezika za poslanicu i evanđelje. Slijedit će još druge opsežne reforme i prilagodavanja — npr. obzirom na vjenčanje, pogreb itd. — tijekom slijedećih godina, kad odigra svu svoju ulogu pokoncilska komisija koja ima da radi prema uputstvima sabora.

Kako bi liturgijska obnova mogla dovesti i do nekih nesporazumaka, ovdje bih želio iznijeti nekoliko misli o odnosu između liturgijske obnove i osobne pobožnosti.

Nova je liturgijska Uredba posve jasno proglasila prednost liturgije nad osobnim pobožnim vježbama. To prvenstvo liturgiji pristoji, jer po njoj sam Krist nastavlja svoja svećeništvo u Crkvi. Tu on obnavlja najveći bogoslužni čin svega stvorenja, svoju žrtvu na križu, i na svijet primjenjuje plod svoga otkupljenja.